

5 / LÉTO 2013

ČTVRTLETNÍK PRO OBNOVU
ČESKÉ FILANTROPIE

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART
OF GIVING

ŠPIČKOVÁ
VĚDA
A SOUKROMÉ
ZDROJE

↓ EDITORIAL

Milí čtenáři,
držíte v rukou další číslo čtvrtletníku Umění darovat, které dostalo novou podobu díky grafikům Robertu V. Novákovi, Tomáši Brichcínovi a výtvarnici Magdaleně Rutové. Rozhodli jsme se věnovat více prostoru textům a zařazujeme nové stálé rubriky: Devět otázek, Rukověť filantropa a komiks. A nyní už k obsahu letního čísla:

Pro vaši inspiraci by mohla sloužit věta z rozhovoru s hraběnkou Ursulou Czerninovou: „Dostala jsem v životě tolik, že si myslím, že to musím vracet a pomáhat potřebným.“ Tato nesmírně skromná, pracovitá a elegantní dáma vychovala čtyři děti, pomáhá s obnovou rodinného panství v Dymokurech a veškerý svůj volný čas věnuje pomoci slabším a nemocným lidem coby aktivní členka Suverénního řádu maltézkých rytířů.

Podobně skromně a neokázale pracuje hlavní protagonista reportáže továrník Kvido Štěpánek z Jablonného nad Orlicí. Jeho firma věnuje ročně miliony korun na nejrůznější dobročinné účely, on sám aktivně pomáhá při správě věcí veřejných. Když nedávno nechal na své náklady opravit obecní vodovod na místním hřbitově, ukázalo se, jak málo někdy stačí, aby člověk potěšil sebe i druhé.

Jako hlavní téma čísla jsme si vybrali neuspokojivou situaci v české vědě a příklady těch, kteří se rozhodli podpořit základní výzkum. V Česku se už pomalu rozbíhá ryze filantropický ráz této podpory, kdy podnikatel uděluje milionové granty vědcům, které mu doporučí odborná komise. Ve srovnání s rozvinutou vědeckou filantropií na západ od nás jsme však stále na začátku. Další forma podpory ze strany podnikatelů je komerční. Založili biotechnologické firmy, neboť si uvědomují jejich potenciální zisky, a investují stovky milionů korun do vývoje vakcín proti rakovině či Alzheimerově nemoci. S trochou nadsázky by se dalo říct, že za několik let budou možná lékaři nejen v tuzemských nemocnicích pacientům podávat Hoffmannovu, Kellnerovu či Komárkovu vakcínu. Přejme jim, aby to vyšlo. Bojovat proti zákeřným nemocem nemohou jen vědci s chabou podporou státu.

Věříme, že se vám nová podoba Umění darovat bude líbit.

Přejeme vám příjemné čtení.

Krystyna Wanatowiczová
šéfredaktorka

Jiří Bárta
ředitel Nadace VIA

PŘEPYCHOVÝ ŽIVOT UBÍJÍ

Královna spodního prádla nechce miliony. Mezi dolarovými miliardáři je oblíbená výzva The Giving Pledge Warrena Buffeta a Billa Gatese, aby se bohatí lidé zřekli svého majetku. Nedávno se připojila Američanka Sara Blakely, která vlastní značku dámského stahovacího prádla Spanx. Podle ní jsou pohodlný život a velké příjmy ubíjející. „Potřebuji opět nepohodlí a hledat nové cesty, kudy dál,“ vyznala se miliardářka.

Od hedge fondu k filantropii. Americký miliardář John Arnold ukončil činnost svého hedgeového fondu Centaurus Energy a se svou ženou **plánují rozdat 4 miliardy dolarů.** Oslovil špičkové vědce zkoumající obezitu, která představuje jeden z největších problémů Ameriky. Chce jim umožnit komplexní výzkum, vynalezení „chytrých“ potravin a jeho cílem není nic menšího, než změnit společnost. Sedmatřicetiletý miliardář se chce pomocí vědy a dat zaměřit i na další bolavá místa Spojených států: trestní právo a důchodovou reformu.

Podpora špičkového umění. **Nadační fond Bohemian Heritage Fund,** v jehož čele stojí advokát a milovník opery Pavel Smutný, finančně podpořil vznik inscenace Olimpiade v Národním divadle. Barokní opera Josefa Myslivečka měla díky tomu hvězdné obsazení.

12 milionů korun za jednu kávu. Tolik v přepočtu zaplatil anonymní zájemce v americké aukci, kde se dražila hodinová schůzka s ředitelem společnosti Apple Timem Cookem. Peníze dostane nezisková organizace The RFK Center for Justice and Human Rights, která byla založena na památku zavražděného ministra spravedlnosti Roberta F. Kennedyho.

Bohatý chce danit bohaté. Německý podnikatel Peter Ackermann se projevil jako osvícený muž. Založil v chudé berlínské čtvrti nadaci pro nemajetné studenty a iniciativu s názvem Bohatí za daň z majetku. **Sám rozdal miliony eur** a k podobnému činu

2

vybízí i ostatní Němce. Podle něj se v Německu každý rok zdědí okolo 800 miliard eur. Navrhuje proto, aby stát zavedl vyšší daň pro bohaté dědice.

Letuškou kvůli charitě. Znamý americký miliardář Richard Branson, který je zakladatelem společnosti Virgin a autorem biografie *Losing My Virginity*, se s přítelem vsadil, že jeho tým vyhraje závod Formule 1. Branson však prohrál, musel se převléknout za letušku a obsluhovat cestující v letadle. Prohraná sázka - 200 tisíc dolarů - putovala na charitativní účely.

77 milionů korun za umělecká díla. Takovou částku vynesla dražba uměleckých předmětů ze zámku českých mecenášů a sběratelů umění **Lothara a Věry Neumannových** ve Švýcarsku. Nejdražším předmětem se stala malba mistra ze šestnáctého století, která se vydražila téměř za 12 milionů korun. Dědicové Neumannových hodlají prodat také jejich zámek v městečku Gingins u Ženevského jezera.

173 062 korun od Filantropických Emilů. Tolik mezi sebou vybrali běžci a běžkyně letošního pražského půlmaratonu a maratonu, kteří svůj běh spojili s podporou Nadace VIA. Výtěžek putoval na nadační program Rychlé granty, díky nimž mohou aktivní lidé včas a důrazně upozornit na „nekošer praktiky“ ve svých obcích a městech.

Varovné číslo. 290 milionů lidí na celém světě ve věku od 15 do 24 let nepracuje ani nestuduje. Jde zhruba o **čtvrtinu mladých lidí na celé zeměkouli.** Takový je odhad časopisu The Economist, který se zabýval nezaměstnaností mladých lidí.

3

V AMERICE SE MNOHEM OTEVŘENĚJI MLUVÍ O FINANČNÍCH POTŘEBÁCH. JIŽ VELMI MLADÍ LIDÉ SI MUSÍ UMĚT VYDĚLAT A PŘIPRAVUJÍ SE NA VLASTNÍ ŽIVOBYTÍ. V ČESKÝCH PODMÍNKÁCH NAOPAK PANUJE NEUPŘÍMNOST, POŘÁD JAKO BY BYLA OSTUDA, KDYŽ SI ČLOVĚK CHCE VYDĚLÁVAT DOBRÉ PENÍZE, A KDYŽ DÁVÁ, V POZADÍ STOJÍ OTÁZKA: KDE NA TO VZAL?

Věra Výtvarová, mecenáška a partnerka společnosti PricewaterhouseCoopers

MNOHO VĚDCŮ A MÁLO MECENÁŠŮ

TEXT: KRYSZYNA WANATOWICZOVÁ

Česká věda se ocitla v začarovaném kruhu. Peněz na základní výzkum ubývá, nikoli však vědců a jejich objevů. Pro lepší představu přinášíme sondy do života špičkových vědců a příklady podnikatelů, kteří investují do podpory výzkumu.

„Možek mě bavil od základní školy,“ vzpomíná sedmatřicetiletý Přemysl Jiruška na to, jak se stalo, že začal zkoumat epileptické záchvaty. Po studiu na medicíně a stáži v Německu odešel do Velké Británie, strávil tam sedm let a předloni nastoupil do Fyziologického ústavu AV ČR. A začal hledat prostředky pro svůj základní výzkum.

„Lidé s epilepsií neví, kdy a v jaké síle se záchvat objeví. Povedlo se nám popsat změny v chování neuronů před záchvatem. Je to důkaz, že nevzniká náhodně. Proto se nabízí určit pravděpodobnost vzniku záchvatu, a tím pacienty předem varovat,“ vysvětluje Jiruška.

Jeden kolega mu poradil, ať zkusí oslovit nadační fond podnikatele Karla Janečka, který uděluje vědecké granty. Jiruška se přihlásil a byl překvapen. Na rozdíl od většiny žádostí, které jsou formálně komplikované, požaduje Nadační fond Karla Janečka (NFKJ) pouze jednu stranu textu. „Pozvali mě před komisi a ještě ten den mi řekli, že jsem milionový grant dostal,“ popisuje Jiruška situaci před rokem.

Dnes je jeho cílem vytvořit malý, ale efektivní tým odborníků. „Je třeba propojit experimentální a klinickou rovinu a matematické obory. Jedině tak můžeme výzkum posunout dál,“ míní vědec, jehož příběh má prozatím šťastný konec.

NFKJ rozdělil mezi vědce od roku 2010 více než 10 milionů korun. „Granty jsme dosud vypláceli ze soukromých

prostředků Karla Janečka. Letos jsme získali Libora Winklera pro obor ekonomie a Dalibora Dědka pro obor fyzika. Jsme v jednání s dalšími mecenáši pro obor medicína a nově také chemie,“ uvádí ředitelka NFKJ Monika Vondráková s tím, že pokud najdou dárce, podpořili by také vědce ze společenských věd.

Státní granty jako loterie

Pětašedesátiletý Michal Dvořák z Ústavu molekulární genetiky AV ČR byl na začátku roku na roztrhání. Jeho vědecký objev citoval prestižní časopis Nature Reviews Cancer, v Čechách na toto téma rozdělil několik rozhovorů. Dvořákův tým se zabýval základním výzkumem leukémie a jako první na světě zjistil, že nádorové buňky vysílají do okolí části své DNA, které se pak šíří po celém těle. Testy probíhaly na kuřatech a šlo o výsledky více než desetileté práce. Podle Dvořáka je však možné objev vztáhnout nejen na leukemii, ale i na ostatní nádorová onemocnění.

Na ověření této hypotézy a vynalezení léku by byly třeba další roky výzkumu a mnoho peněz – okolo sedmi milionů ročně pro jeho osmičlenný tým. To se však vědci, který ve svém oboru pracuje 40 let, už nesplní. Grantová agentura Akademie věd (GAČR) Dvořákovu týmu grant neprodloužila. Peněz bylo málo (cca 3 miliardy) a úspěšnost mezi žadateli byla letos jen 17 procent – o cca 3 procenta méně než v předchozích letech.

Podle Dvořákovy nadřazeného, imunologa Václava Hořejšího, bylo nejméně jednou tolik žádostí, které si grant zasloužily. „Hlavní problém je, že GAČR je totálně podfinancovaná. Stát dává ročně okolo 6 miliard korun firmám na aplikovaný průmyslový vývoj, ale ty peníze chybí na vědu. V cizině si přitom firmy svůj výzkum platí samy,“ nastiňuje problém Hořejší. Mrzí ho, že kolega finanční podporu nedostal, neboť šlo o „pěkný výsledek, ale udělování grantů připomínalo loterii.“

Nejen vědec Dvořák, ale i mnozí další věnovali poslední roky práce něčemu, co skončilo obrazně řečeno v koši. To je ovšem riziko základního výzkumu. Vědec Jiruška k tomu říká: „Je naivní si myslet, že automaticky něco objevíte. Někdy ano, jindy jde o kamínek do mozaiky. Přesto může díky malým objevům vzniknout přelomový objev.“

Podle Michala Dvořáka chybí peníze na základní výzkum i proto, že se každý obor zkoumání jeví jako nevyčerpatelný. Zároveň přibývá technických možností a každý rok vysoké školy opustí „objevu-chtiví“ vědci. „Není možné pokračovat bez rozumného omezení spektra základního výzkumu,“ míní Dvořák.

Šéf GAČR Petr Matějů sice nespokojenost vědců chápe, ale náklady na výzkum rostou a rozdělit lze jen tolik, kolik státní kasa uvolní. „Abychom mohli uspokojit okolo 30 procent žadatelů o granty, potřebovali bychom ročně zhruba 8 miliard, což je požadavek z říše snů,“ uvádí Matějů. Sama GAČR však ne vždy funguje tak, jak by si vědci představovali. Například vědkyně Helena Janíčková z iniciativy Věda žije! ji kritizuje za neflexibilitu úředníků, špatnou komunikaci či bazírování na formalitách v žádostech o grant. Domnívá se nicméně, že největší

překážka české vědy tkví v systému jejího řízení.

„Výzkum je rozdělován na základní a aplikovaný neboli průmyslový. Jsou odděleně financovány, ale vzájemně soupeří o stejný balíček peněz,“ říká Janíčková, podle níž v Česku chybí lidé, kteří by vytvořili dlouhodobou strategii vědní politiky.

Pár osvěcených podnikatelů

Molekulární biolog Petr Svoboda řadu let pracoval v USA a Švýcarsku. Když zvítězil v konkurzu na vedoucího laboratoře v Ústavu molekulární genetiky AV ČR, vrátil se. V cizině podle něj existují mecenáši, kteří založili soukromé instituce podporující základní výzkum. „Ze soukromých nadací je to třeba Howard Hughes Medical Institute nebo Wellcome Trust. U nás je nejrozumnější investovat do výuky talentovaných žáků a studentů,“ míní vědec, který v grantové loterii uspěl. „Měli jsme štěstí, ale stačí grant nezískat a člověk se z toho těžko dostává.

Restartovat zkolabovanou laboratoř trvá rok i déle,“ uvádí Svoboda.

Poskytování soukromých peněz vědcům je v Česku zatím na začátku. Dlouhodobě se tím zabývá například Nadační fond Česká hlava, který od roku 2002 rozdělil mezi 80 oceněných 16 milionů korun.

Vedle Karla Janečka je dalším podnikatelem, který cíleně podporuje vědu, Petr Kellner. Jeho nadace The Kellner Family Foundation loni spustila projekt Science a letos poprvé udělila granty na výzkum v oblasti biologie nádorových onemocnění. „Tři projekty získaly čtyř a pětileté granty a byla jim rozdělena částka ve výši 8,5 milionů korun ročně. Celkem získají během pěti let od nadace 38 milionů korun,“ uvedla Jitka Tkadlecová ze skupiny PPF.

Podpora vědců, kteří se zabývají výzkumem rakoviny, není náhodný tah. PPF založila biotechnologickou firmu Sotio, jež zaměstnává špičkové odborníky vyvíjející přípravek proti rakovině prostaty. Ten už prochází první a druhou

6

STAČÍ GRANT NEZÍSKAT A ČLOVĚK SE Z TOHO TĚŽKO DOSTÁVÁ. RESTARTOVAT ZKOLABOVANOU LABORATOŘ TRVÁ ROK I DÉLE

molekulární biolog Petr Svoboda

fázi klinických testů. Letos firma Sotio plánuje zahájit ověřování bezpečnosti a účinnosti přípravku ve třetí fázi klinické studie, do níž se zapojí okolo 1200 pacientů z celého světa. „Ukončení a vyhodnocení je plánováno na rok 2017,“ doplnila Tkadlecová.

Speciální vědecký tým financuje také slovenský finančník Mario Hoffmann. Jeho firma Axon Neuroscience SE už úspěšně testuje vakcínu na Alzheimerovu chorobu (viz rozhovor). Biotechnologickou firmu založil rovněž podnikatel Karel Komárek starší. Spojil se s Laboratoří molekulární terapie Biotechnologického ústavu AV ČR, kterou vede renomovaný vědec Jiří Neužil, působící střídavě v Praze a na Griffith University

v Austrálii. „Chceme najít látky, které účinně potlačují rakovinu tím, že působí na mitochondrie. Plánujeme klinické testy rakoviny pohrudnice a prsu. Nové látky a postupy máme patentované,“ uvedl Neužil. Samotný investor Komárek nemá zájem o své motivaci hovořit. „Takové věci se mají dělat a ne o nich veřejně mluvit,“ vysvětlil.

Českým vědcům nejspíš nezbyvá, než shánět peníze u tuzemských i zahraničních nadací a soukromníků, a přitom doufat, že jim zbude čas i na samotnou vědu. Vědkyně Janíčková k tomu podotýká: „Již nyní je řada týmů závislá na financování z ciziny. Skoro to vypadá, jako by se Česko rozhodlo svůj základní výzkum ‚outsourcovat‘ do zahraničí.“

7

VAKCÍNA MADE IN SLOVAKIA

Majitel finanční skupiny Istrokapitál MARIO HOFFMANN vsadil na boj proti zákeřné Alzheimerově nemoci. Jeho firma Axon Neuroscience SE podpořila výzkum týmu slovenského vědce Michala Nováka, jenž patří mezi světové kapacity.

Předloni jste říkal, že plánujete začít s klinickými zkouškami. Jaká je situace dnes?

Společnost Axon Neuroscience SE začala s klinickými zkouškami letos v květnu. Na výrobě vakcíny, kterou testujeme, jsme se dohodli s významnou švýcarskou společností Bachem. Klinické zkoušky mají čtyři etapy. Pokud uspějeme, uvedení produktu na trh lze očekávat v horizontu pěti až osmi let.

Ve Florencii se v březnu konala mezinárodní konference o Alzheimerově nemoci. Jaký jste měli ohlas?

Sešly se tam vědecké kapacity z celého světa, které o naši firmu projevíly velký

zájem. Na společné večeri nám několik významných vědců vyjádřilo podporu. Z výsledků našeho výzkumu byli nadšeni.

Jak řešíte fakt, že na světě existuje více týmů, které se snaží objevit lék proti Alzheimerově nemoci? Máte jistotu, že vaše metody už nepoužívá někdo jiný?

Duševní vlastnictví naší společnosti máme ošetřené patentem. V rámci průzkumu konkurenčních pracovišť jsme nezaznamenali žádný výzkum nebo objev. Dokonce ani tam, kde pracovali na podobném principu jako tým profesora Nováka. Pro nás je klíčové, že pan profesor je objevitelem proteinu tau, který označil

za hlavní příčinu vzniku neurodegenerativních změn u Alzheimerovy nemoci. Výzkumem tohoto proteinu se zabývá již 30 let. Za svoji práci získal řadu mezinárodních ocenění a pracoval také v týmu s laureáty Nobelovy ceny na univerzitě v Cambridge.

Kolik lidí kromě profesora Nováka na vývoji vakcíny pracuje?

Tým má dnes už více než 60 odborníků a neustále se rozrůstá, protože práce je čím dál více.

Z jakého důvodu jste se pustil do financování výzkumu právě Alzheimerovy nemoci?

Zaujala mě skvělá práce kolektivu profesora Nováka, který mě dokázal nadchnout. Samozřejmě jsem bral v potaz i to, že Alzheimerova choroba je jednou z nejdůležitějších nemocí dnešní doby a střetávám se s ní i ve svém okolí.

Proč by bohatí lidé měli investovat své prostředky do projektů, které nejsou primárně ziskové, ale pro společnost prospěšné?

Kdo jiný než ti, jimž se daří v podnikání? Zároveň bych ale rád zdůraznil, že na Slovensku, ale ani v Česku není ze strany státu dostatečná podpora vědy a výzkumu. Není proto dobré, když podnikatelé suplují úlohu státu.

TOVÁRNÍK POD OCHRANOU STRÁŽNÝCH ANDĚLŮ

TEXT A FOTO: IVAN MOTÝL

Bránu ke hřbitovu a farnímu kostelu v Jablonném nad Orlicí zdobí sluneční hodiny a u nich nápis: „Chodte, dokud máte světlo, ať vás nezachvátí tma.“ Majitel zdejší továrny Isolit-Bravo Kvido Štěpánek se této výzvy drží.

Z kostela sv. Bartoloměje nad městem je to do továrny Isolit-Bravo sotva pět minut. Napřed dolů malebnou uličkou na ještě půvabnější náměstí s několika památkově chráněnými roubenými domy, a pak Českou ulicí přes železniční trať. V hlavě přitom doznívá citát z evangelia svatého Jana na hřbitovní bráně. Pětapadesátiletý továrník Kvido Štěpánek prožívá ono „světlo“ neutuchající prací pro firmu se skoro miliardovou roční tržbou, ale i důsledně propracovanou filantropií, která ho stojí miliony korun ročně.

Motůčko a vlastní cesta

Podkrkonoší, Pojizeří, Orlicko. V každém městečku v těchto krajích se rozpadá nějaká fabrika a kdysi nejprůmyslovější oblasti v Čechách připomínají údolí duchů. Ne tak v Jablonném nad Orlicí, kde stále prosperuje několik továren a mezi nimi i ta Štěpánkova.

Isolit-Bravo žije především z výroby plastových výlisků pro automobilový

průmysl, nezanedbatelný zisk ale přináší také počítači řízená nástrojárna, která chrlí formy pro vlastní výrobu i na zakázku pro elektroprůmysl. V podniku se vyrábí i fritézy a varné konvice. Největším hitem posledních let je Štěpánkuv vynález: elektrický trakař jménem motůčko. Jde o klasické zahradní a stavební kolečko vylepšené motorovým pohonem, které usnadní práci na stavbě i na zahradě.

Kvido Štěpánek bývá občas označován za rebelujícího podnikatele. Nelíbí se mu, když jsou soukromé firmy dotovány z eráru a za největší zlo považuje evropské dotace rozdělované přes *Regionální rady regionu soudržnosti*. „Vadí mi, že už samotné žádosti jsou postaveny tak, že se musí lhát.“

Továrník těžce nese, když podnikatelé dostanou například mnohamilionovou evropskou dotaci na stavbu soukromého hotelu uprostřed oploceného areálu golfového hřiště, zatímco nemocnicím schází standardní vybavení.

Socha anděla na hřbitově v Jablonném nad Orlicí ochraňuje nejen podnikatele Kvida Štěpánka

Nadační fond S námi je tu lépe, který Štěpánek spoluzaložil, proto loni koupil státní nemocnici v Ústí nad Orlicí laparoskopickou věž za 1,8 milionu korun. „Verba docent, exempla trahunt,“ obhajuje Štěpánek svůj čin známým latinským rčením: Slova poučují, příklady táhnou.

Z aktivit továrníka Štěpánka se raduje také hejtmán Pardubického kraje Martin Netolický (ČSSD). „Oceňuji mimořádný příspěvek firmy Isolit-Bravo, který může být vzorem pro ostatní podnikatele.“

Někteří podnikatelé ale Štěpánka za dary pro „erár“ kritizují a upozorňují, kolik milionů protéklo jen na úplatky při realizaci té či oné státní investice. „Proti korupci jsem bezmocný. Namísto keců ale dávám dobrý příklad ostatním,“ hájí Štěpánek svoji cestu.

Kdyby nebyl filantropem, neměl by prý už vůbec žádnou šanci přispět ke zlepšení všeobecné morálky. Když v lesích za městečkem Štěpánek obnovil poutní místo se sochou anděla strážného, radnice se vzápětí pustila do záchrany kříže, který stojí poblíž. „Lidi se zastyděl

a chtějí také něco dobrého udělat,“ potvrzuje Štěpánek.

Firma Isolit-Bravo a její Nadační fond nadaných věnuje na dobročinné účely tři miliony korun ročně. Štěpánkova firma už proto posbírala několik ocenění. Letos šlo o titul Zaměstnavatel roku v Pardubickém kraji, loni to bylo ocenění Společensky odpovědná firma roku a v roce 2007 získala Cenu VIA Bona pro velkou firmu. Štěpánka nominoval denní stacionář Olga z Blanska, kde pečují o mentálně postižené klienty a který Štěpánkuv nadační fond dlouhodobě podporuje.

Převzít zodpovědnost

V třítisícovém městečku Jablonné nad Orlicí jakoby stále dozníval duch první republiky, který kdysi zasáhl i školáka Kvida Štěpánka. „Dědovi se podařilo ubránit znárodnění a komunisti mu nechali malý krámek s galanterním zbožím. Prodával až do roku 1969, do svých jednadvaceti let,“ vzpomíná. Zisk z jehel

KDYBY NEBYL FILANTROPEM, NEMĚL BY PRÝ UŽ VŮBEC ŽÁDNOU ŠANCI PŘISPĚT KE ZLEPŠENÍ VŠEOBECNÉ MORÁLKY

PROČ SE POVYŠOVAT? JSEM JEDEN Z NICH, JEN MI OSUD PROPŮJČIL VĚTŠÍ STATKY KE SPRÁVĚ NEŽ OSTATNÍM. VŠECHNO JE ALE DOČASNÉ A ANI NEVÍM, JAK DLOUHO BUDU VŠE UŽÍVAT

Kvido Štěpánek

a knoflíků byl chatrný, zato v krámu vládla předválečná úcta a slušnost. Slovo komunismus mělo doma u Štěpánků pejorativní význam.

„Od dětství jsem věděl, že komunisti jsou lidé, kteří se na malém městě bezohledně protlačili k moci.“ Po listopadu 1989 marně čekal, že s obnovením soukromého vlastnictví se vrátí i podnikatelská čest. „Bráním se idealizovat si masarykovskou éru, ale k tehdejší nobilese se už asi neumíme vrátit.“

Na sklonku 80. let minulého století Štěpánek pracoval jako řadový konstruktér v Orlických elektrotechnických závodech. Po změně režimu nikdo nechtěl dělat ředitele. „Na komunisty nadávali, ale převzít po nich zodpovědnost, to ne,“ vzpomíná továrník. Přihlásil se do konkurzu a vedl podnik až do chvíle, kdy ho stát nabídl k privatizaci. Štěpánek našel jen dva společníky, s nimiž si proti rodinným majetkům půjčil z banky 24 milionů korun a továrnu v Jablonném v roce 1993 získal.

O patnáct let později se však společníci rozhodli, že si svůj podíl chtějí už jen užívat. Jejich vyplacení přišlo Isolit-Bravo na 338 milionů a na obzoru právě hrozila krize. „Zbavili se zodpovědnosti, což mě mrzelo. Nechtěl jsem továrnu zavřít a nechat lidi bez práce,“ vysvětluje Štěpánek. Před krizí v roce 2007 se podnik chlubil roční tržbou 1,4 miliardy korun, v roce 2011 to bylo už jen 715 milionů, loni se propad zastavil a letos se počítá s asi 810 miliony. Zhruba 450 zaměstnanců firmy dostává v poměrech Podorlicka slušný průměrný plat: 23 tisíc korun.

Na oběd s dělníky

Kvido Štěpánek obědvá každý den se svými zaměstnanci v závodní jídelně. V den naší návštěvy si vybral bratislavskou hovězí pečení s knedlíkem. „Proč se povyšovat? Jsem jeden z nich, jen mi osud propůjčil větší statky ke správě než ostatním. Všechno je ale dočasné a ani nevím, jak dlouho budu vše užívat,“ vrací se podnikatel nevědomky k citátu

10

z Janova evangelia na bráně u hřbitova. Sám praktikující křesťanem není také proto, že katolíkům i protestantům odmítá tolerovat násilnosti, kterých se ve jménu víry v minulosti dopustili. Pokud v něco věří, tak ve strážné anděly. „Andělé jsou neutrální, známe je ze všech náboženství. A mnohokrát už mě andělé zachránili před chybnými rozhodnutími.“

Nad talířem s chutnou omáčkou si Štěpánek posteskuje, že většina dělníků stále obědvá ve staré a temné části stravovny, přestože loni nechal prostor zvětšit o skvostné atrium s prosklenou střechou. „Neměnit staré zvyky, zalézat do kouta, to jsou hrozné vlastnosti, kterých se Češi ne a ne zbavit,“ lituje. Lokajství a potřeba naslouchat populistům všeho druhu podle Štěpánka stojí i za tristním výsledkem nedávných prezidentských voleb.

Mimořádně, nové atrium je také příkladem pružného hospodaření firmy. Skleněnou střechu bylo v horkých dnech nutno zastínit, nejlevnější nabídka od výrobců žaluzií zněla 600 tisíc korun. „Zasmál jsem se. Časem sice nabídku snížili

až na 200 tisíc, ale už jsem neměl zájem,“ vypráví podnikatel, jenž mezitím požádal o vyřešení zastínění vlastní vývojář. Ti pak za pár tisícovek sestrojili velkou zatahovací roletu poháněnou firemními motory z motůčka.

11

Andělé a voda

Jablonné nad Orlicí opouštíme tam, kde jsme s jeho prohlídkou začali: u kostela sv. Bartoloměje a na hřbitově kolem něho. V urnovém háji tu stojí originál anděla strážného, jehož v lese za městem nahrazuje zdařilá kopie zaplacená Štěpánkem.

Lidé z Jablonného ale více než anděla oceňují, že na hřbitově konečně od letošního roku pořádně teče voda. „A hned na třech místech, ani nemusím pumpovat,“ nadšeně ukazuje jedna z návštěvnic hřbitova. Zmáčkne spínač a voda se hned valí do konve. „Dřív tady v zimě vůbec voda netekla, ale tyhle nové vodovody nezamrznou,“ vysvětluje Kvido Štěpánek, investor nové vodoinstalace. Pod slunečními hodinami na hřbitovní bráně je přece psáno: „Chodte, dokud máte světlo, ať vás nezachvátí tma.“

KVIDO ŠTĚPÁNEK (55) se narodil v Letohradu. Po absolvování Vysokého učení technického v Brně nastoupil jako konstruktér do státního podniku OEZ Letohrad v Jablonném nad Orlicí, pod nějž spadala továrna Isolit. Nebyl členem KSČ. Po privatizaci v roce 1993 továrnu se společníky koupil a stal se jejím ředitelem. Od roku 2008 je jediným majitelem Isolit-Bravo. Podporuje hospice a nemocnice, renovuje sochy, financoval například výstavu o politické vězeňkyni Dagmar Šimkové. Má dvě dcery a syna.

DNES JSOU DŮLEŽITÉ DUCHOVNÍ MEČE

TEXT: KRYSYNA WANATOWICZOVÁ, FOTO: KATEŘINA ZAHRADNÍČKOVÁ

Ursula Czerninová žije se svým manželem a čtyřmi dětmi na zámku ve středočeských Dymokurech. Rodilá Rakušanka se přivdala do šlechtické rodiny a přijala za svůj život, kde se nejen bere, ale i dává. Je aktivní v Suverénním řádu maltézských rytířů a stala se jedinou ženou ve vedení Českého velkopřevorství.

Když jste po roce 1989 opustila Rakousko a začala žít tady, uměla jste česky?

Skoro vůbec. Trošku jsem se učila ve Vídni, kde jsem měla výbornou českou učitelku, která učila na univerzitě. Dala mi základ a díky ní jsem pochopila strukturu jazyka.

Jak mluvíte s vašimi dětmi?

S nimi a s manželem mluvíme německy. Když sedíme u stolu, je to legrační, protože děti na mě mluví německy, pak se otočí k manželovi a dokončí větu v češtině. Jsou na to zvyklé od narození a nejsou rády, když s nimi mluvíme česky.

Váš manžel Tomáš Czernin žil za totality v Rakousku?

Ne, ale před rokem 1989 jezdil občas do Vídně za svými prarodiči, kteří tam emigrovali. Moje přítelkyně Daisy Waldstein-Wartenberg ho jednou pozvala na večeři, aby vyprávěl o životě v komunistickém Československu. Tak jsme se seznámili. Po svatbě jsme žili dva roky ve Vídni, pak jsme se přestěhovali. I proto, že rodině vrátili panství v Dymokurech.

Z Vídně do Dymokur. To musel být docela skok.

Ano, byla to dost velká změna. Nejdřív jsme bydleli v malém domku v areálu bývalého pivovaru. Na zámku žijeme až od roku 1998, protože jsme ho dostali

v dezolátním stavu. V zámku a hospodářských budovách byly sklady zbraní. Všude betonové podlahy, na nádvoří obrovská rampa pro nákladáky, panely na zemi, všechno zničené a vymlácené.

Jak vás místní přijali?

Neměla jsem problémy, ale zpočátku na mě koukali jako na blázna. Každého jsem zdravila, protože v Rakousku na venkově se lidé hodně zdraví. Měla jsem velké štěstí, přímo v Dymokurech jsem našla dvě kamarádky. Požádaly mě, abych je učila němčinu. Nakonec mě učily česky a já je německy. Vyvinulo se z toho přátelství, které trvá už dvacet let. Češi a Vídeňáci jsou si navíc hodně podobní, společná historie se nedá popřít.

Když srovnáte českou společnost před dvaceti lety a nyní, je pořád co dohánět?

Určitě. Mám pocit, že Češi nejsou spokojení. Když se někoho ptáte, jak se má, většina řekne, že špatně. Připadá mi ale, jako kdyby nechtěli, aby druzí věděli, že se mají dobře.

Možná je to tím, že když řeknou: daří se mi, ostatní začnou závidět. Navíc stěžování je něco jako národní sport.

Což je divné vzhledem k tomu, jak se jinde na světě lidé mají opravdu špatně. Materiálně jsme na tom nejlépe v historii. Podívejte se, kolik se vyhazuje jídla, jak jsou obchody plné oblečení. Všeho je

příliš mnoho. Tím ale nechci říct, že u nás neexistuje opravdová chudoba, naopak. To je taky důvod, proč pracuji pro maltézský řád.

Jak jste se k němu dostala?

Bylo to opět díky mé velké přítelkyni Daisy Waldstein-Wartenberg, která byla dámou maltézského řádu ve Vídni. O víkendech a svátcích, kdy nefungovala placená asistenční služba, jsme chodily k nemocným domů a pomáhaly jim. To bylo moje první setkání s těmito aktivitami. Manželova rodina je navíc v maltézském řádu již po generace.

Dnes máte ve vedení Českého velkopřevorství maltézského řádu funkci pro-špitálního. Myslela jsem, že to ženy nemohou.

Ve vedení velkopřevorství mohou být jen muži, ale máme nyní takové přechodné období s dočasným vedením a jen díky tomu tu funkci zastávám i já.

Co to obnáší?

Musím podporovat a rozvíjet sociální a charitativní aktivity řádu. Zkrátka kontrolovat, aby vše klapalo. Máme organizace, které jsou de facto rukama řádu. Například Maltézská pomoc je obecně prospěšná společnost a má po celé zemi pobočky, které se specializují na péči o staré a nemocné. Každý rok organizuje řád mezinárodní letní tábor pro postiženou mládež, máme pod patronátem tři školy a spravujeme Nadační fond Lourdes, který pořádá každoroční pouť do Lourdes. Nouze je čím dál víc a práce nám přibývá.

14

Aktivity řádu směřují zejména ke starým a nemocným lidem?

Ano, ale nejenom k nim. Heslo maltéžského řádu zní: *Tuitio fidei et obsequium pauperum*, v češtině: *obrana víry a pomoc potřebným nebo chudým*. Slovo *pauperum* však zahrnuje chudobu a nouzi nejen tělesnou, ale i duchovní.

Proč jste se do aktivit maltéžského řádu zapojila?

Jsem křesťanského vyznání a naším krédem je miluj bližního jako sebe sama. Maltéžský rytíř navíc vidí v chudém a nemocném člověku Pána Ježíše. Neříkáme pacienti, pro nás je to náš nemocný Pán a skrze něj sloužíme Bohu. Maltéžský řád je mi blízký i z toho důvodu, že jsem vystudovala historii se specializací na raný novověk a dějiny maltéžského řádu jsou fascinující. Letos jsme v Římě slavili 900 let od jeho založení.

Laik si představí, že členové řádu pořád používají meče.

Obřady a obleky máme, klasické meče nikoli. Ty byly důležité kdysi. Rytíři jimi chránili poutníky na cestě do Jeruzaléma. Dnes jsou důležité meče duchovní.

Vaše charitativní aktivity jsou placeny velkopřevorstvím?

České velkopřevorství je financováno zejména ze členských příspěvků, a samozřejmě sháníme sponzory a dárcy. Dříve jsme fungovali mnohem více na bázi dobrovolnictví, ale dnes jsou pečovatelské služby drahé. Musíme zaměstnávat asistenty a platit je. Dostáváme nějaký příspěvek od státu a zbytek doplácíme sami.

Vášim úkolem je také shánění peněz?

Ano, nedávno jsem například žádala jednu německou nadaci, aby nám sponzorovala nové auto, kterým rozvážíme

postižené děti do škol a různých zařízení. Nebo jsem hledala sponzora, aby podpořil náš projekt pro lidi bez domova, kterých je čím dál víc. Pomáháme jim, aby získali zpět své doklady a zapojili se do normálního života.

Jako členka vedení dostáváte plat?

Ne, je to dobrovolná práce. Placeni jsou pouze zaměstnanci, členové řádu se zapojují podle svých možností bez nároku na honorář. Ani bych to nechtěla. Dostala jsem v životě tolik, že si myslím, že to musím vracet a pomáhat potřebným.

Manžel jako maltéžský rytíř vám také pomáhá?

Jistě, manžel je hodně zapojený do práce v řádu. Spolu organizujeme každoroční pouť řádu do Lurd. Máme pro sebe charterové letadlo, jezdí s námi nemocní i jejich asistenti, což jsou většinou dobrovolníci, kteří si navíc cestu platí sami. Asi se zeptáte, proč to dělají? Lidem dává velmi mnoho, když vidí, jak je obohacující pomáhat potřebným. Každý člověk má v sobě něco dobrého a je třeba to dobré v nás probudit.

Když se k vám chce někdo připojit, musí být věřící? A pokud ne, budete ho k víře nutit?

Ani v nejmenším. Členové řádu jsou praktikující katolíci, ale naši spolupracovníci nemusí být ani křesťané ani šlechtického původu. Nenutíme k modlitbě, nebo něco takového. Když ale chce nemocný jít třeba v Lurdech do kostela, tak jeho dobrovolný asistent musí jít s ním.

Kdo jsou vaši dobrovolníci?

To je různé. Často jsou to spolužáci našich dětí, protože nám v řádu také pomáhají. Ale nejsou to jen mladí lidé. Letos s námi v Lurdech byla maminka dobrovolníků, kteří s námi už několik let jezdí. Vyprávěli jí o pouti a ona se přidala s kamarádkou. Máme také stránky na Facebooku a snažíme se, aby nás bylo vidět.

Když se ohlédnete zpátky, k čemu jste se snažila vést své děti?

K víře a křesťanským hodnotám. Snažila jsem se nepřilížit kázat, spíše jim ukázat, co jsou základní hodnoty, třeba že peníze nejsou všechno, že je lepší být skromný, než se vyťahovat. Nekupovala jsem jim značkové oblečení a neměly hned mobil. Učila jsem je, že se neplýtvá jídlem. Dnes je tento zlozvyk všudypřítomný. Když můj syn chodil na základní školu, vyprávěl mi, jak spolužáci vyhazují housky se šunkou do koše. Dětem jsme vštěpovali, aby si vážily toho, co mají. A to, že žijí na zámku a jsou součástí rodiny s tradicí, mají brát jako závazek a být toho hodní.

15

Počítají s tím, že převezmou zámek a hospodářství?

Je nepsané pravidlo, že majetek převezme starší syn, když bude chtít. K vědomí toho se snažíme vést všechny děti tak, aby mu v budoucnu byly oporou.

Zámek ale musí převzít syn.

Je to tradice a je přirozené, aby majetek zůstal v rodině.

Bezpochyby, stejně jako lovecké trofeje na vašem zámku. Chodíte na hony?

Zajímala jsem se o přírodu a zvěř už v Rakousku. Můj dědeček byl velký lovec. Manžel a starší děti rovněž chodí na hony, a tak jsem se připojila.

A prozradíte, jaká je vaše největší trofej? Divoké prase.

URSULA CZERNINOVÁ (53) pochází z Rakouska. Ve Vídni a Římě vystudovala historii, v roce 1990 se vdala za Tomáše Czernina, jehož rodina zrestituovala zámek v Dymokurech. Mají dvě dcery a dva syny. Je členkou správní rady Nadačního fondu Lourdes, členkou dozorčí rady obecně prospěšné společnosti Maltéžská pomoc a pro-špitálníkem Českého velkopřevorství Suverénního řádu maltéžských rytířů. Ráda vaří, poslouchá vážnou hudbu a chodí na lovy.

JOSEF HLÁVKA CHTĚL, ABY OBDAROVANÍ ZŮSTALI SVOBODNÍ

TEXT: MARTA ŠVAGROVÁ, FOTO: ARCHIV HLÁVKOVY NADACE

„Poroučeje toto se vší upřímnou oddaností a vší dobrou vůlí ku povznesení a zesílení národa českého ustanovené ‚Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových‘ s veškerým jeho jméním, se všemi úkoly a účely do vůle Boží – v níž jedině žádoucí zdar a dosažitelný blahodárny výsledek jich spočívá...“

Tato slova napsal stavitel a mecenáš Josef Hlávka v lednu 1904, když připravoval svou poslední vůli. Zemřel o čtyři roky později ve věku 77 let.

Ještě než založil nadaci pojmenovanou po sobě a svých manželkách, rozdal ze svého jmění na tehdejší poměry značnou částku – osm tisíc zlatých a 350 tisíc korun. Alespoň tolik bylo zdokumentováno. Připočítat se však musí anonymní dary vědcům i umělcům, k nimž se Hlávka zásadně nehlásil. Nadaci ustanovil svým univerzálním dědicem a vložil do ní veškerý svůj movitý i nemovitý majetek ve výši 4 miliony 655 tisíc 282 korun a 20 haléřů. Hlávka v závěti přesně popsal, jak má být naplňována: „58 a půl procenta na veškerou vědeckou, literární a uměleckou činnost národa českého; 21 a půl procenta do fondu pro snaživé a způsobilé studenty pražských vysokých škol; 20 procent na národohospodářskou činnost národa českého.“

Velkorysý a vytrvalý

Druhorozený syn purkmistra z Přeštic u Plzně prošel všemi dostupnými stupni vzdělání – od pražské polytechniky až po Akademii výtvarných umění ve Vídni. Byl mimořádně talentovaný a architektonickou představitelstvem doplňoval perfektní technickou výbavou. Vyučil se také zedníkem, aby věděl, jak a z čeho se má stavět. Pilný student Hlávka vypracoval návrh budovy Národního divadla

a jeho projekt se dostal do užšího výběru. V roce 1856 za něj získal cestovní stipendium a po tři léta mohl zkoumat evropskou architekturu.

Už na počátku profesní cesty měl štěstí. Jeho mistr a šéf mu předal svou vídeňskou firmu a Hlávka záhy dostával skvělé nabídky po celém Rakousku-Uhersku. Ať už byl autorem nebo „jen“ stavitelem, vždy se vrhal do práce, vybíral odborníky, dohlížel na dělníky a ujal se i toho, nač si kolegové netroufali. Jeho stavebně-architektonické portfolio je úctyhodné – projektoval moderně koncipovanou Zemskou porodnici u Apolináře v Praze, na nynější Ukrajině vybudoval rezidenci bukovinských metropolitů v Černovcích, která byla v roce 2011 zapsána do seznamu UNESCO. Ve Vídni postavil palác velkoknížete Viléma i obchodní domy. Dohlížel na dostavbu Svatovítské katedrály či na restaurování Vlašského dvora a chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře... to je jen zlomek z jeho přebohaté práce.

Pracoval s takovým nasazením, že si způsobil těžkou chorobu nervového systému, ochrнул a deset let strávil na invalidním vozíku. Přesto neustal v práci, stal se hospodářem na svém statku v Lužanech a znovu se postavil na nohy. Byl dvakrát ženatý, ale obě manželky pochoval a neměl s nimi potomky. Proto musel uvážit, co s nabytým bohatstvím. Třebaže studoval i pracoval většinou ve

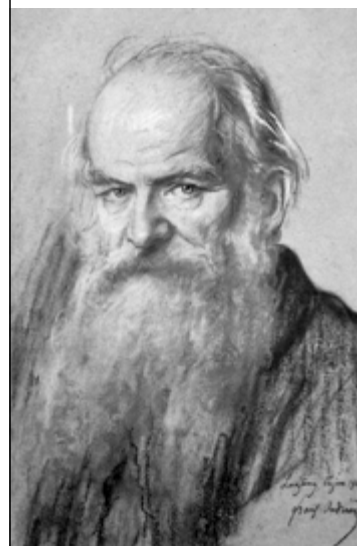
Rezidence bukovinských metropolitů v Černovcích na Ukrajině byla předloni zapsána do seznamu památek UNESCO

Vídni a s češtinou měl potíže, byl vlastencem tělem i duší. Založil Hlávkovu kolej, neboť znal bídné poměry studentů a věděl, že příspěvek na ubytování pro ně může znamenat zásadní posun. Kolej dnes sice patří ČVUT v Praze, ale podle smlouvy musí být užívána v souladu s odkazem zakladatele.

Hlávkova nadace si udržela právní kontinuitu během protektorátu i za komunistické éry, přestože nemohla vyvíjet téměř žádné aktivity. Po roce 1989 se chod nadace obnovil. „Začátkem 90. let jsme často udělovali cestovní stipendia, protože studentům scházely peníze na pobyt v zahraničí,“ uvedla Dagmar Rýdlová, tajemnice Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových.

Dnes už nadace „jede“ na plně obrátky. Ročně rozdělí přibližně pět milionů korun a odpoví zhruba na tisícovku žádostí o podporu. Uspěje asi třetina žadatelů do 33 let. Každoročně se také uděluje Cena Josefa Hlávky za vědeckou literaturu.

Nadace je finančně nezávislá díky nemovitému jmění. Spravuje zámek Josefa Hlávky v Lužanech a domy v Praze. „Výnosy z pronájmů slouží na pokrytí nutných nákladů,“ uvedla Dagmar Rýdlová, podle ní by se Hlávkovo umění darovat mělo následovat: „Dával hodně, ale neurazil potřebného tím, že by mu odebral iniciativu. Věděl, že každý musí být strůjcem svého osudu a že peníze buď svobodu přinesou, nebo z vás udělají otroka. Chtěl, aby obdarovaní lidé zůstali svobodní.“

Jeden z mecenášových portrétů, tento je z dílny malíře Františka Ondrůška

JOSEF HLÁVKA (1831–1908) byl členem komise pro stavební řád města Prahy a Ústřední komise pro ochranu a zachování uměleckých a historických památek v Rakousku. Dále zasedal ve správním výboru Společnosti Muzea Království českého, byl předsedou muzejního sboru archeologického a Akademie výtvarných umění ve Vídni. Působil rovněž jako říšský a zemský poslanec za kurii velkostatků a byl doživotním členem panské sněmovny. Stal se prezidentem České akademie věd a prezidentem Národohospodářského ústavu. Získal řád císaře Františka Josefa a mnoho dalších vyznamenání.

NA TVÁŘI LEHKÝ SMÍCH

IVAN M. HAVEL

Sebevědomí – ve smyslu sebejistoty – je vlastnost, kterou u lidí poznáte celkem snadno, stačí je chvíli sledovat, co vám říkají a jak to říkají. Ale zkuste si vymyslet, jak by se ta vlastnost zkoumala vědecky. Sebevědomí druhých můžete hádat, co však můžete vědět o svém vlastním sebevědomí?

Mám třeba nějaké pozoruhodné a objevné myšlenky (myslím si to), ale současně je tajím, nebudu je přece vystavovat veřejné kritice. A už máme problém. Je nechuť vystavit se kritice znakem nízkého, anebo vysokého sebevědomí? Jsem-li si něčím jist, nepotřebuji kritiku. Nejsem-li si něčím jist, raději si to nechám pro sebe: kritika by zbytečně ohrozila mé sebevědomí. Mimochodem, to druhé jako by předpokládalo, že o svém sebevědomí vůbec vím. Ví?

Napadá mne, že bohublbější než sebevědomí je vědomí sebe, byť etymologicky je to vlastně totéž. Vědomí sebe je v podstatě totéž, co *sebereflexe*. Vážím si psychologických výzkumů, dokonce i těch, které se opírají o dotazníky, avšak čím více v takových výzkumech jde o niternou povahu lidské duše, tím méně se dovídáme o sobě. Přesněji řečeno, dovídáme se cokoliv, včetně informací protichůdných.

Zvlášť je třeba být opatrný tam, kde se ukrývá jakýsi kruh: ve snaze poznat tu či onu lidskou vlastnost ptáme se lidí, zda ji mají, k čemuž jim předem vždy musíme říct, jak ji poznají. Řekl bych, že tradiční psychologie pomáhá lidské sebereflexi jen velmi nepřímo, například tím, že jí svým tříděním lidských duší nabízí některé pojmy a témata.

Za vším lidským je jedno neodmyslitelné: bytostný zájem člověka o své vlastní zdravé bytí, kde „zdravím“ míním

něco velmi obecného a přitom individuálního. Vážíme si sebe a chceme, aby si nás vážili i druhí a aby v tomto dvojím vážení panovala rovnováha. V tom smyslu mluvíme o zdravém *sebevědomí* a (přidávám) zdravé *sebereflexi*. Kdo je si zdravě vědom sebe, umí krotit i své sebepyšnější sebevědomí navenek tím, že je umně skrývá (což je jedna z mála rozumných přetvářek), a niterně tím, že sám sebe nebere příliš vážně.

Nezapomeňme však na ony letmo zmíněné druhé. Hrají totiž v tom všem velkou roli, možná roli klíčovou. Jsou nejen mými diváky, jsou též mým zrcadlem a v jeho odrazu spolutvůrcem mne samotného, mé povahy a mých vlastností, lepších i horších. Jsou zrcadlem magickým, do něhož hledím jako ta královna v pohádce a mlčky se táž: Jaký jsem? Kdo jsem? K sebereflexi patří i tato zpětná reflexe skrze ty druhé.

Napadá mne, že ještě chvályhodnější než sebereflexe je *sebeironie*. Ta totiž obsahuje nejen sebereflexi, ale i něco navíc: humor. Sebeironii najdeme vždy a právě jen tam, kde se sebereflexe snoubí se *smyslem pro humor*. Smysl pro humor – toť vlastnost vpravdě znamenitá! Mám ovšem na mysli jemný, citlivý, inteligentní a vynalézavý humor, a nikoliv omílání prostoduchých žertů. Jiskra v očích a cukání koutků jsou mi milejší než hřmotný smích a žoviální plácání do zad.

Smysl pro humor má dvě verze, tvořivou a vnímavou. Jednoho něco vtipného napadne, druhý se tomu zasměje. Přitom prvý se snaží nesmát, nehodí se to prý příliš. A zase máme problém. Byl by smích nad vlastním vtipem znakem nízkého, anebo vysokého sebevědomí? Pochybují-li o své schopnosti být vtipný, mohli bych se smát z radosti, že se mi konečně

nějaký vtip povedl. Mám-li naopak pocit, že dokáži vždy výborně vtipkovat, proč bych se nezasmál vlastnímu povedenému vtipu?

Podobně jako humor má i sebeironie dvojí podobu: mohu žertovat na svůj vlastní účet a mohu se smát, když na můj účet žertují jiní. V druhém případě by to ovšem neměl být smích obranný, hraný a přehnaný, zakrývající dotčení. Rozdíl se přece pozná.

Vzpomínám, jak jsme před lety pořádali první konkurz na postdoktoranda. Sestavil jsem tehdy seznam několika hlavních předností, které bychom si měli u uchazečů ověřit. K víceméně pochopi-

telným požadavkům (jako je například hloubka a šíře odborných zájmů, schopnost nadhledu, otevřenost k názorům druhých) jsem tenkrát připojil i smysl pro humor. Soudil jsem (a soudím stále), že je to lepší příznak inteligence než kdejaký IQ test, lepší vybavení pro učnou debatu než sečtělost či výřečnost a že je to i nejlepší záruka sebevědomého zdraví.

Smysl pro humor se nedá nacvičit ani předstírat. A proto nevádí, že si to případní budoucí vědci přečtou. Jak jej však seriózně zkoumat? Otázkou „Máte smysl pro humor?“ asi ne. Leda že by odpověď byla vtipnější, než si dovedu představit.

IVAN M. HAVEL (74) je matematik a filozof, zakladatel Centra pro teoretická studia (www.cts.cuni.cz). Esej z jeho nové knihy *Zjitřená mysl a kouzelný vesmír* přetiskujeme s jeho laskavým svolením.

ZÁVĚŤ A NOVINKA JMÉNEM SVĚŘENSKÝ FOND

České právo čeká pomyslné zemětřesení. Nový občanský zákoník (NOZ), který začne platit od příštího roku, mění také podmínky v darování ze závěti. Ty nejpodstatnější vysvětlil Jiří Kučera z advokátní kanceláře Kučera & Associates, který připravuje semináře na téma nového občanského zákoníku, dědického práva a závětního darování.

Jaké jsou nejdůležitější změny v dědickém právu?

Je jich hodně, ale jako nejpodstatnější se nám jeví možnost pořídit závěť pouze o určité části konkrétního majetku zůstavitele. Podle NOZ bude možné, aby člověk určil jako dědice konkrétní část majetku například obecně prospěšnou společnost, která provozuje dům pro seniory. Zůstavitel může onu část majetku darovat darovací smlouvou pro případ smrti nebo může například odkazem nařídit určité osobě, aby danou část majetku vydala. Jeho nabytí pak lze podmínit tak, že zmíněný dům pro seniory dostane část majetku, přijme-li do péče určitou osobu.

Další výraznou změnou je pokles povinného podílu nepominutelného dědice – nezletilý nepominutelný dědic má podle NOZ právo na 75 % (dnes 100 %) toho, co by mu připadlo podle zákonné dědické posloupnosti. Naproti tomu zletilý nepominutelný dědic bude mít nárok na 25 % (dnes 50 %). Dále se jedná o přednost závěti před dohodou dědiců a možnost ustanovit vykonavatele či správce pozůstalosti.

Závěť má tedy přednost před děděním ze zákona?

Ano, jestliže zůstavitel sepíše platnou závěť, která se bude týkat celého jeho majetku, nedojde k dědění ze zákona vůbec. Pokud zemře bez závěti, přichází na řadu právě dědicové ze zákona. Může nastat i situace, kdy zůstavitel sepíše závěť jen o části svého majetku – pak dojde z části

k dědění podle závěti a z části k dědění podle zákona. Zákonní dědicové pak s ohledem na přednost závěti nemohou nárokovat nic z toho, co zůstavitel platně odkázal jiným osobám. Výjimka by byla v případě odkázání majetku v rozporu se zákonem, kdy by zůstavitel odkázal více, než náleží nepominutelnému dědici.

Novinkou je takzvaný svěřenský fond, v anglosaském právu známý jako trust. O co jde?

Svěřenský fond je účelově osamostatněný majetek bez právní subjektivity – majetek bez pána – sloužící ke stanovenému účelu, soukromému, či veřejnému. Vzniká tím oddělené vlastnictví, k němuž původní vlastník nemá vlastnická práva. Tato práva vykonává takzvaný svěřenský správce, který není vlastníkem majetku ve fondu, ale je povinen ho šetřit, rozmnožovat, dbát o naplňování jeho účelu a zároveň musí respektovat práva beneficentů fondu, kterým se říká obmyšlené osoby. Správci tedy náleží plná správa zakladatelem vyčleněného majetku. Právo na plnění z fondu pak má zmíněný obmyšlený člověk, který rovněž vykonává dozor nad činností správce.

Jsou svěřenské fondy podobné současným nadacím?

Částečně ano, ale liší se od nich zejména nedostatkem právní osobnosti, větší variabilitou účelu, absencí veřejnoprávního dohledu a případně dočasným trváním. Svěřenský fond je možné zřídit i formou závěti. Výhodou fondu je, že vyčleněný

JIŘÍ KUČERA (43) se specializuje na občanské právo, obchodní právo a právo korporací a dlouhodobě spolupracuje s neziskovým sektorem.

majetek je chráněn před případnými věřiteli zakladatele, kteří by si jej jinak mohli nárokovat na úhradu svých pohledávek. Je možné se tímto způsobem zajistit proti nepříznivým následkům platební neschopnosti. Další výhodou pak může být vyhnutí se lehkovážnému hospodaření obmyšleného (tím může být i dědic) s majetkem ve fondu, neboť jsou přesně dány podmínky vyplácení – ukončení studia, dosažení určitého věku a podobně.

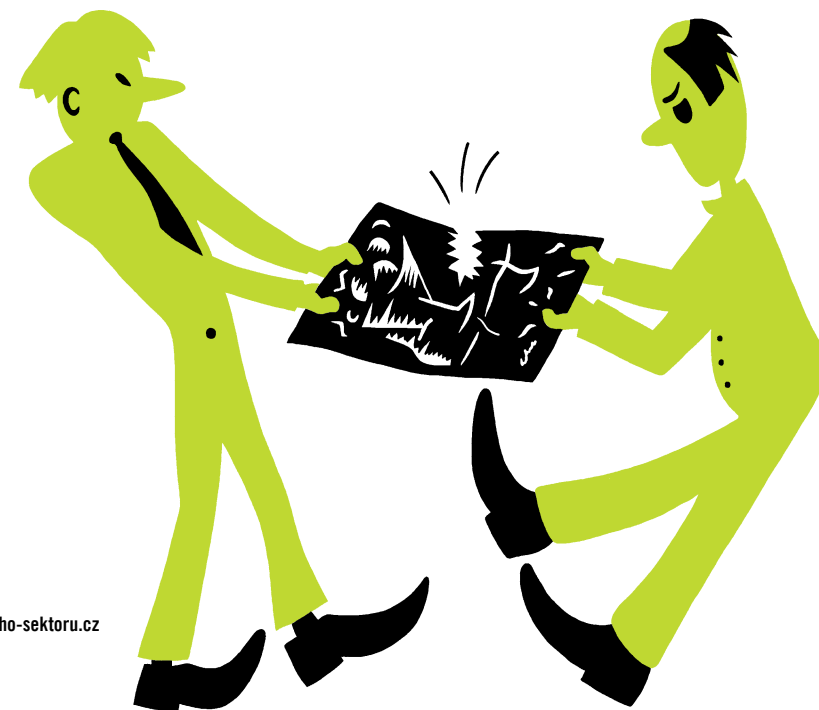
Kdo bude dohlížet na to, aby prostředky ve svěřenském fondu nebyly zneužívány?

Právo dohledu nad správou fondu má jeho zakladatel, v případě smrti nebo zániku zakladatele to jsou jeho právní nástupci. Stejně právo náleží také obmyšlenému nebo osobě určené statutem. Pokud obmyšleného nelze určit nebo ještě nebyl jmenován, určí zakladatel fondu osobu, která je oprávněna vykonávat dohled v zájmu obmyšleného. V případě, že takový postup není možný nebo je zakladatel nečinný, jmenuje takovou osobu na návrh

soud. Ve zvláštních případech může zákon stanovit i zvláštní kontrolní působnost jiné osoby nebo orgánu veřejné moci.

Váš kolega advokát Jan Pavelka vyjádřil obavu, zda je ve svěřenských fondech „dostatečně upravena ochrana třetích osob, ale též samotných obmyšlených. Nelze přehlédnout i spekulace o tom, zda se vedle rušení anonymních akciových společností nejde poněkud opačným směrem právě zavedením svěřenských fondů, jejichž struktura bude v zásadě skrytá.“ Souhlasíte s touto námitkou?

Ano, s tím v zásadě souhlasím. Ve vztahu k závětním dárčům by se však nemělo jednat o překážku k závětnímu darování, či k podpoře všeobecně prospěšných aktivit. wat

Více na www.transformace-obcanskeho-sektoru.cz

**VĚDEC-MILIARDÁŘ
PODPORUJE CHUDÉ KOLEGY**

Americký fyzik Alan Guth a dalších osm vědců z branže našli loni v létě na svém kontě 3 miliony dolarů. Poslal jim je jednapadesátiletý ruský podnikatel Yuri Milner, jehož jmění časopis Forbes odhaduje na více než miliardu dolarů. Milner se rozhodl vytvořit konkurenci ke slavné Nobelově ceně. I proto, že vystudoval teoretickou fyziku na Lomonosově univerzitě v Moskvě, chce nyní tento obor povznést. Vybraní fyzikové mohou své výzkumné záměry realizovat díky muži, který založil internetový portál Mail.ru a jeho investiční fond DST koupil už v roce 2009 podíl ve společnosti Facebook. Miliardář Milner dnes žije s rodinou poblíž Silicon Valley.

22

FILANTROP A VĚDEC

23

VIDĚT SVĚT OČIMA DRUHÝCH

VÁCLAV DEJČMAR (36) Podnikatel renesančního typu vystudoval obor finance a bankovníctví na VŠE v Praze. Spolumajitel firmy RSJ, která se specializuje na algoritmické obchodování. Majitel společnosti Czechoslovak Models, spolumajitel galerie DOX a člen dozorčí rady centra současného umění MeetFactory. S režisérem Mishou Votrubou vytvořil dokument I am Fishead, který ukazuje, že světový byznys často ovládají psychopatičtí jedinci.

1. V čem spočívá umění darovat?

Pravděpodobně v umění empatie, v schopnosti vidět svět očima druhých.

2. Děláte něco, co vám nepřináší materiální zisk a nesouvisí to s vaší rodinou?

Podporuji řadu nadací a nadačních fondů, ale profit určitě nebyl kritériem ani u některých mých projektů, jako je DOX nebo film I am Fishead.

3. Vzpomenete si, kdy jste něco takového udělal poprvé a proč?

Těžko. Poprvé asi ve chvíli, když jsem půjčil hračku nebo jako dítě pomohl kamarádovi. A proč dělat něco pro druhé? Pro dobrý pocit, pro radost z dělení se. Anebo za tím může být prostá touha změnit svět alespoň maličko směrem k lepšímu.

4. Která oblast filantropie je vám blízká?

Umění a kultura. Podpora vzdělání, talentu a kreativity. Oslovují mě přímočaře zaměřené projekty typu Dobrý anděl nebo Zdravotní klaun. V poslední době mě zaujalo stále populárnější mikro-dobrovolnictví (viz např. HelpFromHome.org), kde jde o „malé skutky dobra“, které může dělat úplně každý s přístupem k internetu.

5. Jaký by měl být vztah mezi filantropickými aktivitami a státem?

Jsem přesvědčen, že se oba světy musí doplňovat. Stát je abstraktní byrokratický organismus, který nemá srdce a priority jeho zájmu jsou nastavovány čistě politicky nebo mediálně. Filantrop nebývá vystaven žádným tlakům. Navíc mnoho

filantropických činností stát vůbec vykonávat nemůže, protože se jedná o přímý vztah jedinec – jedinec. V jiných situacích zase nejde o peníze, ale o konkrétní čin provedený se správnou motivací.

6. Mělo by se o filantropii mluvit?

Pravá filantropie je prý taková, která se dělá bez jakékoliv publicity. Domnívám se však, že filantropii je třeba v naší zemi propagovat, a proto by se o ní mělo nahlas mluvit. Pouze když se na toto téma upře pozornost společnosti, stane se filantropie v různých formách dobrým návykem, normou slušného chování.

7. Myslíte si, že mecenáši a filantropové si svou činností vykupují svědomí?

Asi jak kteří :-). U většiny lidí, kteří dosáhli ekonomického úspěchu, převažuje motiv vrátit něco lidem kolem. Člověk je smrtelný a život přece není hra, ve které vítězí ten, kdo nashromáždil největší objem majetku.

8. Kdo nebo co rozhoduje o tom, kam nasměrujete svůj čas, peníze a energii?

Snažím se pohybovat mezi různými sociálními skupinami, abych si zachoval co nejširší úhel pohledu, a často mě proto inspirují konkrétní příběhy, se kterými jsem konfrontován. K rozhodování obvykle používám spíše intuici než rozum.

9. Kdybyste měl neomezené množství prostředků a volného času, na co byste se zaměřil?

Asi bych toho příliš neměnil.

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART OF GIVING

ČTVRTLETNÍK PRO OBNOVU
ČESKÉ FILANTROPIE

5 / LÉTO 2013

Vydává Nadace VIA, Jelení 195/9, 118 00 Praha 1
Šéfredaktor Krystyna Wanatowiczová
Grafická úprava Robert V. Novák a Tomáš Brichcín
Jazyková redakce Erika Zlamalová
Externí spolupráce Ivan Motýl, Marta Švagrová,
Kateřina Zahradníčková
Ilustrace Magdalena Rutová
Tisk T.A. Print

Vaše náměty a připomínky zasílejte na email:
krystynawanatowiczova@nadacevia.cz
ISSN 1805-4390, ev. č. MK ČR E 20786
Neprodejné

www.nadacevia.cz

VĚDECKÁ REALITA A SEN

**7 MILIONŮ – ROČNÍ NÁKLADY PRO
OSMIČLENNÝ TÝM VĚDCŮ**

**3 MILIARDY – DÁVÁ ROČNĚ GRANTOVÁ
AGENTURA ČR NA ZÁKLADNÍ VÝZKUM PRO
CCA 17 PROCENT ŽADATELŮ**

**8 MILIARD – TOLIK BY BYLO KAŽDÝ ROK
ZAPOTŘEBÍ, ABY MOHLO ZKOUMAT VÍCE
NEŽ 30 PROCENT ŽADATELŮ**

